

254/1942 Sl. z. zanikla sice koncem roku 1945 (t. j. skončením branné pohotovosti státu podle vyhlášky č. 162/1945 Sb.), avšak nařízením č. 41/1946 Sb. n. SNR byla obnovena. Zrušena byla teprve zákonem č. 163/1946 Sb. (viz pod č. 5).

5. Další vývoj na tomto poli dál se již ve znamení unifikace a jednotné kodifikace předpisů o bytové péči. Vláda připravila již koncem r. 1945 osnovu jednotného zákona o mimořádných opatřeních bytové péče, kterou předložila nejprve Prozatímnímu národnímu shromáždění (které ji však pro nedostatek času již nemohlo projednat), později pak s některými doplňky Ústavodárnému národnímu shromáždění, které ji po některých dalších změnách přijalo jako zákon č. 163/1946 Sb. o mimořádných opatřeních bytové péče. Tímto zákonem, který platí v celém státním území, byly zrušeny všechny dosud platné předpisy o bytové péči (§ 31). Zákon nabyl platnosti dnem vyhlášení, t. j. dnem 9. srpna 1946 a pozbude jí dnem 31. prosince 1948 (§ 32), nebude-li ovšem jeho platnost dodatečně prodloužena. Platí jen v obcích, které mají více než 3.000 obyvatelů nebo které určí okresní národní výbor, jehož rozhodnutí musí být vyhlášeno v obci způsobem v místě obvyklým (§ 30).

Obsahuje předpisy o ohlašovací povinnosti o pronájmu bytů, dále o příkazovacím právu místních národních výborů a o prohlášení nájemních a jiných smluv o užívání bytů za zrušené (§§ 1—6), o dvojích bytech (§§ 7—8), o bytech osob státně nespolehlivých (§ 9), o směnách bytů (§ 10), o nadměrných bytech (§§ 11—14), o slučování bytů a užívání bytů k jiným účelům než k bydlení (§§ 15 až 16), o revisi bytů (§§ 17—18), dále ustanovení společná (§§ 19—29) a závěrečná (§§ 30—32).

Podrobnější výklad těchto předpisů vymyká se již danému temat. Zák. č. 163/1946 Sb. sleduje sice v podstatě tytéž účely jako starší zákony o zabírání bytů obcemi a o zabírání budov a jejich částí k účelům veřejným, avšak snaží se jich dosíci jinými prostředky: nikoli zábořem, t. j. odnětím dispozičního práva, nýbrž jednak předpisy o nuceném kontrahování nájemních smluv s osobami, které úřad pronajimateli označí za budoucí nájemníky (§ 2), jednak předpisy, kterými se nájemní a jiné smlouvy o uží-

vání bytů a jiných místností, jakož i podnájemní a jiné smlouvy o užívání nadpočetných místností, sjednané proti ustanovení tohoto zákona, prohlašují za neplatné (§ 21); od těchto případů neplatnosti ex lege třeba lišiti případy, ve kterých může místní národní výbor prohlásiti platné nájemní a jiné smlouvy o užívání bytů za zrušené (§ 2 odst. 2, § 8 odst. 1, § 9 odst. 1, § 16, § 18 odst. 2 a 3).

Také opatření tohoto zákona jsou mīněna jako prozatímní, jak je patrné z toho, že zákon má platiti jen do konce roku 1948.

Hynek Bulín.

Zahlazení odsouzení.

(Všeobecný rozhled. Právní prameny. Podmínky. Řízení. Účinky. Z. o. cestou milosti. Z. o. ve správním právu trestním a osnovách. Literatura.)

I. Odsuzující rozsudek trestního soudu jest druhotná právní norma, skládající se nutně nejméně ze dvou norem dílčích: z části, zjišťující podmiňující skutkovou podstatu (výrok o vině), jež přes svou afirmativně-ontologickou formu mluvnickou jest s ryze juristického stanoviska právní normou, stanovící právní účinky, spojené po zákonu již se samotným výrokem o vině jako takovým (evidence odsouzení, ztráta zachovalosti, příp. dalších práv atd.) a z části, stanovící skutkovou podstatu podmíněnou (výrok o trestu, o soukromoprávních nárocích, zabezpečovacích opatřeních, o náhradě útrat řízení, o zabavení, propadnutí atd.). Právní účinky každé z těchto dílčích norem jsou zásadně rozdílné. Zatím co stanovení sankce jest typickým případem konkrétní druhotné právní normy, ukládající povinnosti pouze procesním stranám — povinnosti to, které splněním jsou konsumovány a zaniknou (v. §§ 225, 528 tr. z., zásada ne bis in idem), je tomu zásadně jinak pokud jde o druhou část odsuzujícího výroku. Právní důsledky, spojené s touto složkou, resp. stránkou odsuzujícího rozsudku netýkají se ani tak odsouzeného (§ 225 tr. z., § 4 zák. č. 108/1933 Sb.), který „nabude zase všech společenských práv občanských, pokud ztráta jich v následcích odsouzení . . . obsažena není“ a jemuž odsouzení nesmí být vytýkáno, jako spíše zajištění společnosti před elementy, které spácháním trestného činu projevily sklony sociálně nebezpečné a pro toto latentní nebezpečí, spočívající v jejich vadném mravním založení, ukázaly se nevhodnými veřejně

důvěry. Odtud jednak následky, spojené s odsouzením podle §§ 26, 30, 268 tr. z. (resp. příslušných odpovídajících §§ voj. tr. z.), §§ 14 a 15 retr. zák. (č. 16/1945 Sb. ve znění vyhl. č. 9/1947 Sb.), jednak vliv jeho na zpětnost, na možnost pozdějšího podmíněného odsouzení, resp. jinaká opatření (dodání do donucovací pracovny, policejní dohled a pod.), hlavně pak konečné důsledky co do evidence provinilců. Sociální bezpečnost určité osoby, tak intenzivní, že se projevila trestným činem, je tak závažná, že tyto osoby musí být vedeny v patrnosti zvláštními orgány — úřadem rejstříku trestů (vl. nař. č. 198/1922 Sb.)

S touto evidencí jsou spojeny mravní a existenční důsledky, pro postiženého často velmi citelné. Proto zavedla moderní zákonodárství podstatné úlevy institucí z. o. — u nás po prvé zák. č. 108/1918 ř. z., platným jen pro země historické, jenž byl pak nahrazen celostátním zákonem ze dne 14. VI. 1928 č. 111 Sb. (v dalším jen: „zákon“).

Jak uvedeno, jde tu o úlevu, o privilegium, jež stát poskytuje osobám toho hodným — tedy jakýsi druh milosti, ze které se z. o. během času skutečně také vyvinulo. Neznamená proto z. o. zrušení rozsudku jakožto právní normy — tak, že by snad přestal platit, přestal býti součástí platného právního řádu. Tak tomu je jen při derogaci rozsudku normotvorným aktem kompetentního orgánu v rámci zákonné delegace: tedy při zrušení rozsudku, resp. změně v řízení opravném, nebo z jeho podnětu, cestou obnovy, mimořádné obnovy, zmateční stížnosti pro za chování zákona. Účinky z. o. vztahují se naproti tomu jen na důsledky spíše mravní. Musíme proto rozeznávat od z. o., jež souvisí nejtěsněji s institucí trestního rejstříku, jiné instituty, podobných účinků, jako: agraciace, promlčení výkonu trestu, obnova řízení.

II. Právními prameny instituce z. o. jsou u nás, vedle uvedených již zákonů č. 108/1918 ř. z. a 111/1928 Sb. též sdělení min. sprav., věst. č. 50/1924 o z. trestů z doby před převratem, v. n. min. sprav. č. 28/1928 k provedení zákona. Zákon sám doznal určitého rozšíření § 9, odst. 3 zák. o státním vězení č. 123/1931 Sb. a byl dále doplněn § 10 zák. č. 108/1933 Sb. stran z. o. pro delikty proti bezpečnosti cti, jestliže soud v rozsudku upustil od potrestání. Stran upuštění od potrestání mladistvého provinilce v. § 6, odst. 4. zák. č. 48/1931.

III. Podmínky z. o. jsou rozdílné podle nyní platného zák. a podle pův. zák. č. 108/

1918 ř. z. Poněvadž však podle § 13, odst. 2 zákona zůstávají zachovány nároky na z. o. nabyté za účinnosti zák. dřívějšího, musíme obojí ustanovení konfrontovati.

Prvním předpokladem z. o. jest pravoplatné soudní, neb jiné odsouzení, jež se zapisuje do rejstříku trestů. Může to tedy být i odsouzení vyslovené cizozemským soudem. Ze zásady, že předmětem z. o. mohou být jen rozsudky, které čl. právní řád uznává za platné, vyplývá, že nelze vysloviti z. o. vyslovených cizími soudy v době nesvobody za činy, které podle našeho práva nejsou trestné, nebo i tuzemskými soudy za činy, které se s hlediska čs. právního řádu jeví právními (byly spáchány za účelem příspěví k osvobození ČSR). Takové rozsudky, neplatné v celém svém rozsahu, se zrušují cestou obnovy řízení (čl. 9. dekr. pres. rep. č. 30/1945 Sb., doplněného zák. č. 12/1946 Sb.). Totéž musí platiti též o rozsudcích od počátku nicotných — t. zv. absolutně zmatečných. V případě úspěchu zmateční stížnosti pro zachování zákona bude záležiti na tom, zda nejv. soud vynesl také zprošťující rozsudek, resp. nařídil nové projednání, či spokojil se pouze akademickým výrokem o porušení zákona. Ze zákona dále plyne, že nelze žádati z. o. mladistvého, upustil-li soud od potrestání, protože takové o. se do rejstříku nezapíše (§ 6 : 4 zák. č. 48/1931 Sb.). Bylo-li upuštěno od potrestání podle § 9 zák. o ochraně cti, lze žádati o z. o. po dvou letech od právní moci výroku, byť i nebyly splněny ostatní podmínky zákona (§ 10 zák. č. 108/1933 Sb.). V případě upuštění od potrestání podle § 16 retrib. zák. bude asi nejsprávnější pokládati takové o. za o. pro zločin ke kratšímu trestu než 3 měsíců podle § 3, písm. b) zákona. — Podmínkou z. o. jest pouze, aby o. bylo zapsáno v rejstříku; není třeba, aby uložený trest byl též fakticky odpykán. Lze proto žádati o z. o. (nehledě k případům upuštění od potrestání) též stran trestů prominutých (agraciací, nebo tím, že se podmíněně odsouzený osvědčil — arg. § 9, odst. 3 : 3 zák. č. 562/1919 Sb., § 3, odst. 3 zákona), nebo promlčených podle § 27 zák. č. 48/1931 Sb. Jen jde-li o trest, od jehož výkonu bylo upuštěno podle § 397 a) tr. ř. (zák. č. 166/1946 Sb.) nepřichází z. o. v úvahu, dokud nedošlo buď k faktickému výkonu trestu, nebo pokud nenastalo jeho promlčení podle zák. č. 48/1931 Sb.

Další podmínkou jest omezený počet a rozsah odsouzení. Kdežto podle zák. č. 108/18 ř. z. bylo z. o. vždy obligatorní za

jednotně stanovených podmínek (jediné o. k trestu do 1 roku, leč by šlo o zneuctivající, taxativně vyjmenované delikty, při čemž nepřekáží další o. pro přest. neb přečin nepatrný, nezakládající se na bezectném smýšlení), zná zákon jak obligatorní tak fakultativní z. o. Oběma společné podmínky: náhrada škody podle možnosti a úspěšné projití zkušební doby. Obligatorní je pak z. o. nepřesahuje-li úhrnný trest na svobodě 1 rok, leč by šlo o čin spáchaný před 20. rokem, o delikt vojenský, nebo politický za předpokladů zák. o státním vězení č. 123/1931 Sb. kdy ani delší trvání trestu není na překážku, pokud nebyl uložen trest smrti nebo doživotní trest na svobodě (vyloučeny jsou tedy zločiny podle retrib. zák.; v mezidobí od vydání zákona do účinnosti zák. č. 123/31 byl to však každý delikt politický). Fakultativní je mimo to z. o. za týchž podmínek při trestech do 5 let — jsou-li totiž dány okolnosti, jež činí odsouzeného tohoto dobrodiní hodným.

Předpokladem z. o. jest dále uplynutí zkušební doby, jež činí podle zákona 15, 10 nebo 5 let podle tíže deliktu a jeho povahy, resp. podle výše uloženého trestu, kteráž doba zkracuje se na polovinu u činů, spáchaných do 20. roku věku, pokud rozsudek nezni na trest delší 1 roku. Běh lhůty počíná odpykáním, prominutím, příp. promlčením trestu a staví se po dobu internování odsouzeného (na př. v donucovací pracovně). Zásadně nemá dojíti ve zkuš. době k dalšímu odsouzení, takže několik o. lze zahladiti jen uplynula-li mezi nimi zkušební doba. Pak se zahlazují zároveň (§ 4, odst. 1 zák.). Podle praxe není však na překážku podm. odsouzení, jestliže se odsouzený osvědčil (rozh. N. s. sb. Vážný 4085). Zákon sám dopouští z uvedené zásady tyto výjimky: 1. Lze povoliti z. předchozích o. i bez z. poledního o. stalo-li se toto jen pro přestupek nebo přečin nepatrného významu, nespočívající na nízké, nebo nečestné pohnutce (§ 4:2 zák.). 2. Jde-li nejvýše o 3 o. za týchž okolností, stačí uplynula-li zkuš. doba od posledního z nich (§ 4:3 zák.); nemusí tedy uplynout zkuš. doba též mezi nimi (rozh. N. S. Vážný 6423). Podobně při dodatkovém trestu podle § 265 tr. ř. resp. § 311 v. tr. ř., kde dokonce doba mezi výkony všech trestů se započítává do doby zkušební (§ 11 zák.).

Další podmínkou z. o. jest návrh. Legitimováni k němu jsou: odsouzený sám resp. jeho zák. zástupce, jeho manžel, ascendent, descendenti a státní zástupce. Otázka, zda,

kdo a kdy může podati návrh i proti vůli odsouzeného, není v zákoně řešena. Z povahy účinků z. o. zdá se však vyplývati, že všechny uvedené osoby mohou žádati i proti vůli odsouzeného resp. jeho zák. zástupce. Tato podmínka charakterisuje naši instituci z. o. jakožto réhabilitation judiciaire francouzského práva. Instituce réhabilitation légale (též r. du droit), t. j. z. o. z úřední moci jest u nás uzákoněna v § 7 v rozsahu velmi omezeném (jediné o. k trestu do 1 roku, po uplynutí 15 let, resp. 10 let byl-li čin spáchan do 20. roku věku).

Nárok na z. o. pomíjí smrti odsouzeného. Z. o. ve prospěch zemřelého, známé na př. sovětskému trest. právu (padl-li odsouzený, jemuž byl trest odložen na dobu války, hrdinnou smrtí), naše zákonodárství nezná.

IV. Příslušnost a řízení upravují §§ 8 až 10 zák. Příslušným jest sborový soud I. stol., v jehož obvodu se vede rejstřík žadatelův. Vojenský soud, v jehož obvodu se vede rejstřík, (§§ 8, 12:2 zák.) je příslušný, byla-li o. vyslovena jen čsl. nebo býv. rak.-uh. soudy vojenskými. Podle čl. III novely k voj. tr. ř. z 18. 12. 1947 č. 226/47 Sb. jsou tu výlučně příslušné vrchní vojenské soudy.

Návrh soud postoupí prokurátorovi — pokud on sám není navrhovatelem — (resp. vojenskému prokurátorovi), který vykoná šetření. Jde-li též o z. o. vysloveného vojenským soudem, vyžádá si prokurátor dobré zdání vojenského prokurátora. Rozhoduje 3členný senát v neveřejném sedění po slyšení veř. žalobce. Přitom lze odsouzenému povoliti dodatečnou lhůtu k náhradě škody ve stanovené výši, nebyla-li škoda dosud podle možností nahrazena. Proti rozhodnutí přísluší oběma stranám stížnost s odkladným účinkem s 8denní lhůtou, a to ke sborovému soudu II. stolice (resp. k nejv. voj. soudu).

V. Pokud se týká právních účinků z. o., bylo již řečeno, že zde nejde o zrušení odsuzujícího rozsudku. To se týká nejen nároků třetích osob, jež se zakládají na o. (§ 5, posl. věta), ale i vlastního výroku o vině a o trestu (rozh. N. S. Vážný 3814). Je tedy možná obnova řízení ve prospěch obviněného i po z. o. a naopak i zahlázené o. překáží obnově v jeho neprospěch v nezmenšeném rozsahu. Vyjde-li najevo po z. o. jiný trestný čin, spáchaný před vynesením původního rozsudku, vyměří se jen dodatkový trest podle § 265 tr. ř. (§ 311 v. tr. ř.). Proto také je možné pozdější zrušení rozhodnutí o z. o., ukáže-li se dodatečně, že tu byla o., pro která by z. o. nebylo bývalo možno po-

volit (§ 11:3). Z jiných důvodů z. o. dodatečně zrušiti nelze.

Rehabilitovaný nabyvá tudíž pouze formální bezúhonnosti, pokud jde o zahlazení o. (§ 5). Rovná se tedy z. o. svými účinky především promlčení zpětnosti. Pokud o. mělo za následek ztrátu akademického titulu, úřadu, voj. hodnosti — krátce: postavení, k jehož získání se vyžaduje určitého řízení, příp. průkazu schopností, nebo znalostí, znamená z. o. jen znovunabytí způsobilosti k jejich opětovnému získání — pokud beztoho nebyla nabyta již dříve.

VI. Z. o. může být též povoleno milostí presidenta republiky, není-li zákonných podmínek. Řízení o žádosti (nejde-li o amnestii) upraveno jest § 411 tr. ř. (resp. prov. nař. č. 122/1914 ř. z. k § 425 v. tr. ř.), s tím rozdílem, že v I. stolici rozhoduje soud, příslušný k řízení o z. o. podle zákona.

VII. Naše pozitivní právo zná doposud jen z. o. vyslovených soudy; z trestů administrativních mohou být zahlazeny jen vojenské tresty kázeňské a kárné (§§ 11 a 26 zák. č. 154/1923 Sb. ve znění vyhl. č. 57/1947 Sb., § 41 vl. nař. č. 190/47 Sb.). Jednotná úprava z. o. v trest. právu správním zůstává úkolem připravovaného zák. o správním trestním právu a řízení.

Institucí z. o. zabývají se též obě naše přípravné osnovy trest. zákona, a to osnova z r. 1926 v §§ 37—40, osnova z r. 1937 v §§ 101—107, kterážto poslední již pamatuje na upuštění od potrestání a upravuje věkovou hranici deliktů, spáchaných ve věku mladistvém souhlasně s ustanoveními o trest. soudnictví nad mládeží.

Literatura.

a) všeobecně: Lair: De la réhabilitation des condamnés dans le droit romain et dans le droit ancien et moderne (Paris 1859); Billecocq: De la réhabilitation en matière criminelle, correctionnelle et disciplinaire (2. vyd., Paris 1886); Brégeault-Delagarde: Traité théorique et pratique de la réhabilitation des condamnés (Paris 1887);

b) k zákonu č. 103/1918 ř. z.: Kadlečka: Das Gesetz vom 21. März 1918 über die Tilgung der Verurteilung (Wien 1918);

c) k zákonu č. 111/1928 Sb.: Balcar: Zákon o z. o. (Kroměříž 1928), Křepelka: O instituci z. o. (Soude. listy 1929). Jaroslav Pauk.

Zahraníční obchod

(zejména po II. světové válce).

I. Všeobecné (viz též heslo „Obchod zahraniční“).

Zahraníčním obchodem rozumíme jednak obchod, jenž zprostředkuje styk mezi do-

davatelem a odběratelem v různých zemích, jednak vzájemné obchodní styky mezi státy. Hospodářská politika, která upravuje směnu zboží a služeb mezi dvěma nebo více státy, se nazývá zahraniční obchodní politika. Zahraniční obchod je nejstarším druhem obchodování vůbec. Prvními předměty, které se směňují v zahraničním obchodě, jsou předměty drahocenné; směna obyčejných statků je vyhrazena době pozdější. Zvláštní úpravy se dostalo zahraničnímu obchodu za merkantilismu; rozhodujícím bylo však období liberální. Merkantilismus chránil obchod a výrobu proti zahraniční soutěži, liberalismus kladl důraz na individuální činnost podnikatelů.

Hlavními prostředky obchodní politiky byla původně cla, podpora vývozu a obchodní smlouvy.

Clas jsou veřejné dávky, vybírané za přechod zboží přes hranice. Podle směru jsou dovozní, vývozní a průvozní. Nejdůležitější jsou cla dovozní. Finanční cla jsou doplňkem spotřebních daní a jsou ukládána na ono zboží, které je v tuzemsku podrobeno spotřební dani anebo na takové zboží, které v tuzemsku nelze produkovati, zejména na zboží koloniální. Účelem ochranných cel je zadržovati příliv zahraničního zboží na ochranu tuzemské výroby anebo takového zboží, jehož potřeba není v tuzemsku naléhavá. Jsou-li cla tak vysoká, že znemožňují vůbec dovoz z ciziny, mluvíme o clech prohibičních. Podle způsobu vyměřování jsou cla hodnotná, jež se vybírají podle hodnoty nebo ceny zboží, a cla specifická, jež se vybírají pevnými sazbami podle jednotky váhy, míry nebo kusu.

Celní válkou rozumí se stav retorse mezi dvěma nebo více státy.

Celní kartel je dohoda o vzájemné podpoře při stíhání a trestání podloudnictví.

Celní obnos, který se vybírá za jednotku určitého zboží, je celní sazba. Souhrn celních sazeb tvoří celní tarif. Tarif je sestaven abecedně nebo systematicky. Může býti autonomní, který si stanoví stát sám, nebo smluvní, t. j. dohodnutý mezi dvěma nebo více státy. Vysoká ochranná cla zabraňují dovozu zboží a vedou často k tomu, že státy nebo průmyslníci se uchylují k dumpingovému prodeji, t. j. k prodeji za podvýrobní cenu. Stát postižený reaguje pak na dumpingové prodeje